

Петрунько Д.П.

*студентка юридичного факультету
Одеського державного університету внутрішніх справ,
м. Одеса, Україна
Науковий керівник: Гончарова Н.І., к.філос.н., доцент*

ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВИЙ ДИСКУРС ПРАВА ПРИВАТНОЇ ВЛАСНОСТІ: ІСТОРИЧНА РЕТРОСПЕКТИВА

Власність – це умова розвитку будь-якої держави. Суспільство не може існувати без відносин, які б визначали його економічну структуру, ідеологічне, моральне та політичне обличчя, тобто без відносин власності. З іншого боку, відносини власності породжують потребу їх правового регулювання, що призводить до виникнення права власності у його юридичному вираженні. І нарешті, право власності потребує його ідеологічного, філософсько-правового обґрунтування.

Право приватної власності як соціально-економічний феномен породжує виникнення певних відносин між людьми, котрі взаємодіють між собою, а також стає підставою для виникнення у особи додаткових прав, можливостей та обов'язків. З юридичної точки зору це – право кожної особи, котре задекларовано та передбачено нашим законодавством, і знаходиться під захистом держави. Стаття 41 основного закону нашої держави – Конституції України – визначає, що: «Кожен має право володіти, користуватись і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності... Ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним...» [1].

Власність є найповнішою формою задоволення інтересу в цій речі. Стаючи власником, особа наділяється тріадою правомочностей, яка складається з права володіння, користування та розпорядження, що разом, у сукупності характеризує право власності у повному обсязі і розкриває його зміст.

Філософсько-правовий дискурс права власності сягає своїм корінням у сиву давнину. Один з найвидатніших давньогрецьких філософів Арістотель (384–322 рр. до н. е.) відносив власність до категорії влади.

Відтак власність за Арістотелем – це влада власника над об'єктом власності (у тому числі і над людиною-рабом), здобута на основі природних переваг. Великий мислитель у контексті власності досліджує такі властивості людини як честь і безчестя, величність і приниженість, розглядаючи власність як показник «величі душі», пов'язаної з «мудрістю».

Натомість Сенека (4–65 рр. н. е.), представник давньоримської стоїчної філософії, підкреслює своє презирство до власності, грошей та багатства: «Гроші нікого не зробили багатими, навпаки, кожного вони роблять ще більш жадібним до грошей» [2, с. 248]. Справжнє щастя і благо слід шукати не в багатстві, не в грошах, не у майні чи землі. Особисте благо полягає у виправленні й очищенні душі, яка в суперництві з богами піднялася б вище від людських мрій, вбачаючи все для себе тільки в собі самій.

Суспільна думка наступної епохи, Середньовіччя, формувалася під впливом теологічної філософської концепції, яка ґрунтувалася на ідеї рівності усіх людей перед Богом, і в якій власність визначалася як божий дар. Спираючись на текст Біблії, мислителі стверджували, що вже на шостий день створення світу люди були наділені правом володіти всіма благами землі. Водночас праведним вважався такий образ життя, за якого людина увесь свій час присвячувала виконанню обов'язків, усвідомлюючи те, що земні блага були довірені людині Богом. Тобто у період Середньовіччя людина являла собою не стільки господаря (власника), скільки управителя своєї власності.

Найвідоміший теолог середньовіччя Тома Аквінський (1225–1274) говорить про законність існування приватної власності як фундаменту встановленого Богом порядку, що дає можливість встановити певну станову ієрархію. Визначаючи власника як управителя майном, котре належить всім, Тома Аквінський був впевнений, що держава повинна гарантувати недоторканність приватної власності.

У період пізнього середньовіччя, у XIV–XV столітті, актуальною стала думка про те, що завдяки своїй праці кожна людина може піднятися соціальною драбиною, що безпосередньо приведе до здобуття власності та багатства. На зміну моральному засудженню жадібності, надмірності, невіри тощо приходить матеріальний інтерес.

Відомий італійський мислитель Нікколо Макіавеллі (1469–1527 рр.) у своїх роботах обґрунтовує думку про те, що інтерес – це найбільш могутній стимул будь-яких людських дій. Існує велика кількість його

проявів, але більш за все він характеризується прагненням людей зберегти своє майно, свою власність, а також прагненням до збагачення. Разом із тим мислитель називав нерівномірність розподілу власності однією з причин виникнення внутрішньодержавних суперечностей і вважав необхідним створення прошарку багатого, заможного торгово-ремісничого населення, чие «володіння певною власністю буде утримувати його від якихось невірноважених дій і вчинків» [3, с. 315].

Зазначений період вносить у визначення власності такий момент, як право на задоволення природних потреб і перетворює людину з сліпого послідовника встановлюваних догм або плотських бажань в розумного, діяльного індивіда, господаря власної долі та творця власної історії.

З приходом Нового часу формується нова, «ділова» людина, котра у будь-якій ситуації повинна опиратися не на віру, а на знання. Приходить розуміння власності як необхідного механізму узгодження інтересів окремих індивідів і суспільства в цілому щодо задоволення існуючих потреб.

Так, англійський філософ-матеріаліст Томас Гоббс (1588-1679 рр.) стверджував, що саме власність виступає основою правопорядку, та є «необхідним засобом для світу». Отож захист власності кожної людини є одним з головних завдань держави. Його думку підтримував Джон Локк (1632–1704 рр.) пояснюючи це визнанням такого загальновідомого факту, як належність різноманітних благ тому, хто витратив на них свою працю, «законами розуму». Він розкрив значення приватної власності як поєднання спільної та особистої власності і вважав, що найважливішим засобом привласнення благ є їх поєднання з працею людини.

Негативні аспекти приватної власності, а саме: соціальні суперечності, які виникають внаслідок створення певної кількості багатіїв і великої кількості бідняків, котрі позбавлені власності, висвітлив у своїх роботах французький просвітитель та філософ Жан-Жак Руссо (1712–1778 рр.) Однак вони, на думку мислителя, зумовлені не наявністю власності, а процесом її розподілу. Філософ закликав не допускати існування в суспільстві «ні багатих, ні бідних».

Представник німецького Просвітництва Іммануїл Кант (1722–1804 рр.) визначає на власність як «зовнішній предмет» її власника, що має на неї права. Подібно Арістотелю Кант стверджує: власник (і «володар») може розпоряджатися своєю річчю відповідно до свого розсуду і бажання, однак власністю є тільки матеріальні речі. Людина ж «може бути тільки своїм власним володарем, але не власником самої себе,

не говорячи вже про те, щоб бути власником інших людей» [4, с. 340]. Тому для І. Канта власність – засіб, а метою є людина.

Г.В.Ф. Гегель (1770–1831 рр.) виводив поняття власності з особистості людини, її прагнення панувати над річчю шляхом вкладення в останню своєї волі. «Лише у власності особа виступає як розум», [5, с. 101] – зазначав мислитель. Найважливішою передумовою власності Георг Вільгельм Фрідріх Гегель вважав свободу. Він робить висновок, що «у державах нового часу забезпечення власності – це вісь, навколо якої обертається все законодавство і з якою так чи інакше співвідносяться здебільшого права громадян» [5, с. 119].

Позицію негативно ставлення до права приватної власності відстоювали П'єр Жозеф Прудон (1809–1865 рр.) та німецький філософ-економіст Карл Маркс (1818–1883 рр.) Перший засуджував власність як право, що суперечить природі і розуму, як засіб привласнення чужої праці та отримання нетрудових доходів. Мислитель визнавав дрібну власність, яка існує у «помірних і розумних розмірах», і заперечував велику приватну власність, закликаючи до її знищення з метою встановлення загальної рівності. Другий виходив з того, що приватна власність на засоби виробництва є основою експлуатації людини взагалі. Якщо б не було приватної власності на засоби виробництва, не було б експлуатації людини людиною. Власність – причина, експлуатація – наслідок, - вважає він.

Історичний огляд філософсько-правових концепцій був би неповний, якби ми лишили поза увагою внесок українських мислителів (Г. Сковорода, Т. Шевченка, Б. Кістяківського) та їх оцінку приватної власності. Вони говорили про майно як про необхідність, яка потребує охорони, про власність як наслідок праці і відстоювали думку природної обмеженості власності: «Безглуздо твердити, що для людини природною є потреба володіння, скажімо, багатства, яке перевищує можливості помірного споживання», - стверджував Г. Сковорода [6, с. 285]. Таким чином, в українській традиції панувала етична оцінка власності, мислителі сприймали духовні потреби людини за найголовніше, а про майно говорили як про необхідність.

Сучасна теорія власності характеризується плюралізмом наукових підходів, альтернативних течій і шкіл, які конструктивно співпрацюють та конкурують між собою, збагачуючи тим самим економічну, правову і філософську науку.

Список використаних джерел

1. Конституція України редакція від 30.09.2016[Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>. - Ст. 41.
2. Сенека Л. А. Нравственные письма к Люцилию. Трагедии. // Л. А. Сенека – М., 1986. – 543 с.
3. Макиавелли Н. Государь: Сочинения. / Н. Макиавелли. – М.: ЗАО Изд-во ЭКСМО-Пресс; Харьков: Изд-во «Фолио», 2001. – 656 с.
4. Кант И. Основы метафизики нравственности; Критика практического разума; Метафизика нравов / Ред. Н.А. Никитина. – Спб.: «Наука», 1995. – 528 с.
5. Гегель Г.В.Ф. Философия права. / Г.В.Ф. Гегель. Пер. с нем.: Ред. и сост. Д. А. Керимов и В. С. Нерсисянц. – М.: «Мысль», 1990. – 524 с.
6. Філософія Сковороди. – К.: Наукова думка, 1972. – 309 с.

УДК 341.824:338.47 (043.2)

Коковін О.О.

студент магістратури,

Навчально-наукового юридичного інституту

Національного авіаційного університету, м. Київ, Україна.

*Науковий керівник: **Бородін І.Л.**, д.ю.н., професор*

ПРОБЛЕМАТИКА ВИКОРИСТАННЯ ТЕРМІНІВ У ЮРИСПРУДЕНЦІЇ

Враховуючи сутнісний зміст даної роботи та її цільове призначення — обслуговування виступу в межах Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт із галузей знань і спеціальностей у 2017/2018 навчальному році, існує необхідність та дійсна потреба відійти від ординарної академічної стилістики, що притаманна подібній категорії робіт. Така потреба обумовлюється зокрема самою специфікою юридичної мови, аналіз котрої, при застосуванні наукової стилістики у сфері права, може призвести до суміщення понять.

За своєю суттю право, як сфера практичної діяльності, не існує без інтерпретації інформації, бо сам апарат права спрямований на